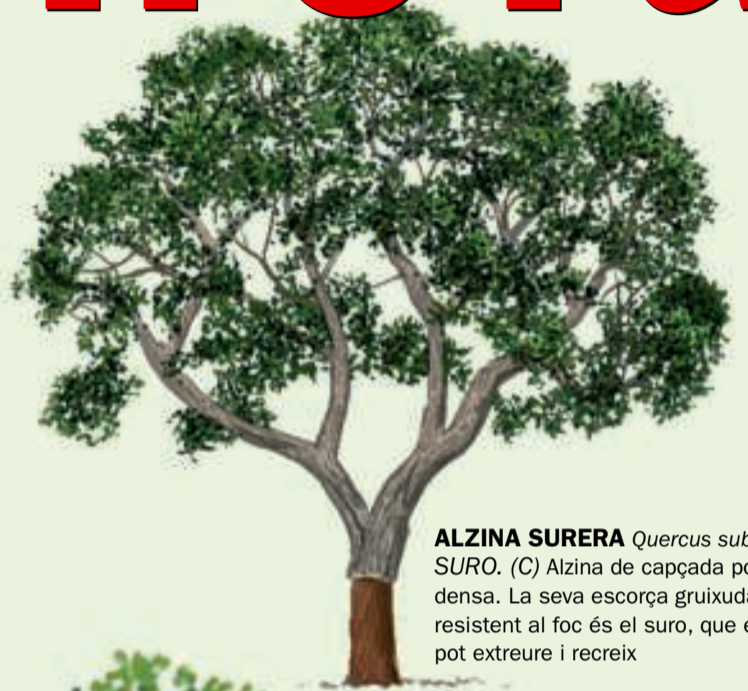

presència

Número 1781. Del 14 al 20 d'abril del 2006. Any XLI. 0,20 €

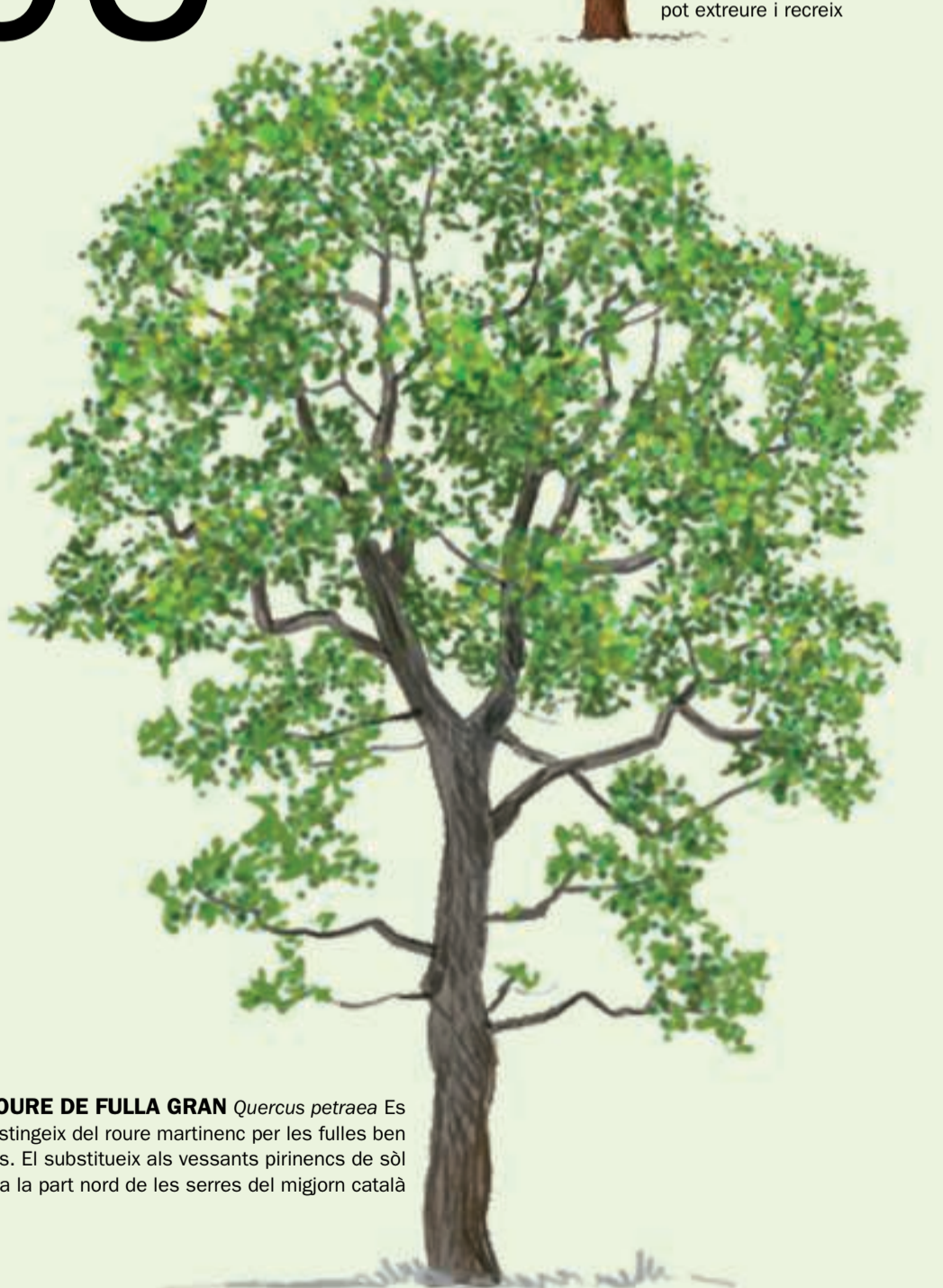
ALZINA SURERA *Quercus suber*
SURO. (C) Alzina de capçada poc densa. La seva escorça gruixuda i resistent al foc és el suro, que es pot extreure i recreix

Arbres

PATRIMONI NATURAL. Els boscos i els arbres són uns dels béns més preuats del país. Els voleu conèixer millor? / 2 a 9

I UN PÒSTER DE REGAL. Amb els quaranta arbres dels Països Catalans que tots hauríem de conèixer

ROURE DE FULLA GRAN *Quercus petraea* Es distingeix del roure martinenc per les fulles ben glabres. El substitueix als vessants pirinencs de sòl àcid i a la part nord de les serres del migjorn català

Patrimoni de tots

ARBRES I BOSCOS. Les diferents espècies d'arbres constitueixen un patrimoni que és de tots, i que als Països Catalans representa una part del territori molt superior a la mitjana europea. Als nostres boscos hi podem trobar un centenar d'espècies diferents.

JORDI COMELLAS

● Els arbres formen part del nostre patrimoni i del nostre paisatge més proper. Tant de l'urbà com del rural, evidentment. I, pel que sembla, cada vegada en més quantitat. En l'àmbit rural perquè, tot i els importants incendis forestals que ha tingut el nostre país en els darrers anys, el bosc ha aprofitat el retrocés de la pagesia i l'abandonament de les terres per créixer i expandir-se, i perquè ca-

da vegada més es veu clara la necessitat d'aplicació d'una gestió forestal sostenible. En l'àmbit urbà perquè, en general també, cada vegada sembla més clara la necessitat de conviure enmig de zones verdes, tot i que puguin ser envoltades de ciment i en uns ambients de vegades bastant inhòspits per al seu desenvolupament.

El fet, però, que cada vegada tinguem més arbres i, per tant, més bosc, no vol pas dir que aquests boscos siguin més rics o d'una bona qualitat, ni que la gestió que se'n fa sigui la correcta.

Segons el parer de Jordi Sar-

gatal, director de la Fundació Territori i Paisatge, «és cert que a Catalunya cada vegada hi ha més bosc, però és bosc de menys qualitat. Hi ha moltes bosquíries de pins blancs molt escanyolits i, a la primera que es cremin, se'n cremaran centenars o milers d'hectàrees. Per sort, però, a sota estan sortint roures, que és una vegetació caducifòlia i, per tant, molt menys piròfila que el pi

blanc.»

Sensacions, màgia, bellesa...

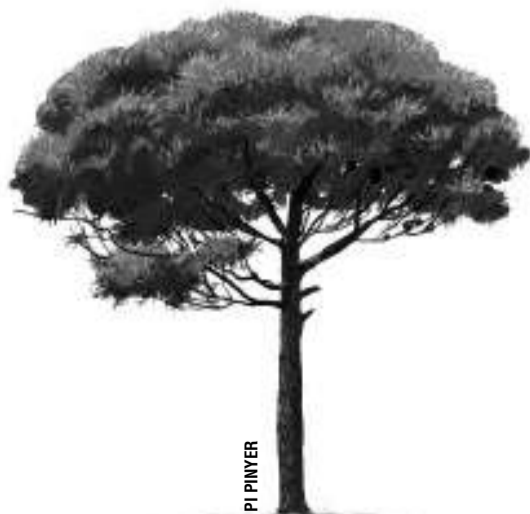
Els arbres són generadors de paisatges, d'hàbitats, de sensacions, són elements estètics que trobem present al llarg de tota la nostra vida. De petits ens hi enfilem, ens hi acostem perquè ens facin ombra i també per resguardar-nos de la pluja, ens hi fotografiem al costat i, plantar-ne un és, juntament amb tenir un fill i escriure un llibre, una de les tres coses que algú, algun dia, va dir que s'havien de fer abans de poder morir tranquil.

Per a Jordi Sargatal, els arbres i els boscos són una cosa meravellosa, màgica...

«Per a mi, tant els arbres en si, com els boscos en general, sem-

PI NEGRE

PI PINYER

PINASTRE

TAMARIU

pre han estat una cosa molt especial i m'agraden molt les zones humides, els aiguamolls... Entrar en un bosc, moltes vegades és una cosa màgica, perquè hi ha vida a terra, hi ha vida a les altures, fins a uns vint o trenta metres. El bosc és un lloc meravellós i és on s'amaguen de animals mítics com el llop, l'ós, els cérvols, és un lloc, crec, amb molta màgia.»

Per la seva banda, per a Martí Boada, reputat geògraf naturalista i professor de la UAB «emotivament, l'arbre és una expressió de l'evolució del medi i dels organismes vius, és el paradigma, una sensació molt agradable. L'arbre és una expressió de bellesa i d'evolució històrica, és extraordinari.»

Catalunya és un país privilegiat amb un important patrimoni forestal, ja que la seva extensió de bosc és bastant superior a la mitjana europea. Altra cosa serà que ens agradin o no la majoria dels boscos que tenim perquè, en un 70%, es tracta de boscos mediterranis en què predomina el pi blanc, un tipus d'arbre que, per regla general, no exerceix un atractiu especial.

Martí Boada assegura: «Quan vénen col·legues nostres de països del nord i els ensenyaem les fagedes es fan un fart de riure, però, en canvi, queden parats quan veuen un bosc d'alzines, de sureres o fins i tot de pi blanc.»

El complex del sud

Les estadís-

tiques ens diuen que més de la meitat del territori català, uns 19.000 quilòmetres quadrats, és ocupada per més d'un centenar d'espècies arbrades diferents, una mitjana també molt superior a la dels països europeus occidentals, on hi ha unes 130 espècies en total.

«Tenim el 50% del territori que és forestal –diu Martí Boada–, mentre que als països europeus la mitjana és del 35%, però no tenim una consciència que aquest gran patrimoni sigui important.» «No tenim autoestima perquè, a més, el 70% d'aquests boscos són mediterranis i la nostra cultura, que és molt urbana, idealitza molt més els paisatges alpins i nòrdics. És el que jo en dic el complex del sud, el sud que sempre s'emmiralla en el nord, i amb el tema forestal ens passa el mateix. Imagina't que del pi blanc, que és el més abundant a Catalunya, en diem *pi bord*, que és el pitjor que es pot dir a qualsevol cosa.»

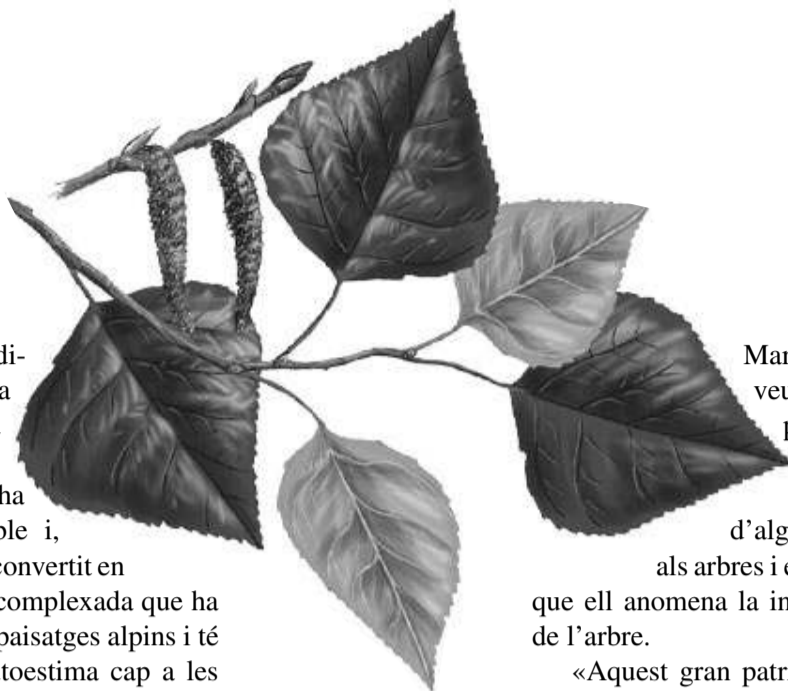
El nostre bosc és un bosc en el qual ha intervingut molt l'home, de manera que els boscos actuals són el resultat d'aquesta intervenció històrica i de la mateixa regeneració del bosc. Martí Boada considera que aquesta relació home-bosc no ha estat dolenta, però és summament crític amb algunes actuacions i algunes actituds actuals.

«Sóc molt crític perquè els boscos que tenim han estat explotats durant molt

temps i ens indiquen que la nostra cultura forestal, històricament ha estat sostenible i, ara, ens hem convertit en una cultura acomplexada que ha idealitzat els paisatges alpins i té molt poca autoestima cap a les nostres masses forestals i que, a més, ha fet una autèntica barbaritat que no ha fet mai cap altra cultura mediterrània, com és construir dins del boscos mediterranis, quan, precisament, una de les seves principals característiques és la seva pirofília, i passa que un incendi forestal es converteix en un problema social.»

Massa combustible

El fet que actualment el bosc no es tracti com es feia abans comporta importants problemes, segons el president de la Fundació Territori i Paisatge. «Tot això comporta una sèrie de problemes com el fet que hi ha massa combustible, hi ha massa matèria vegetal. Abans se la menjaven els herbívors o sortia en forma de feixos per a les cases o per als forns de pa. Ara tot això és al bosc, les masses de bosc són massa contínues i quan hi ha un incendi, cremen milers d'hectàrees. El que hem de fer és, a través de ramats i amb herbívors salvatges, convertir aquesta biomassa combustible en biomassa animal, i d'aquesta manera trobar solucions naturals a problemes que també són naturals, perquè la natura fa molt de temps que es va inventar els herbívors, que són els que havien de fer aquesta conversió.»

Martí Boada veu un altre problema en l'actitud d'alguns cap

als arbres i els boscos, que ell anomena la intocabilitat de l'arbre.

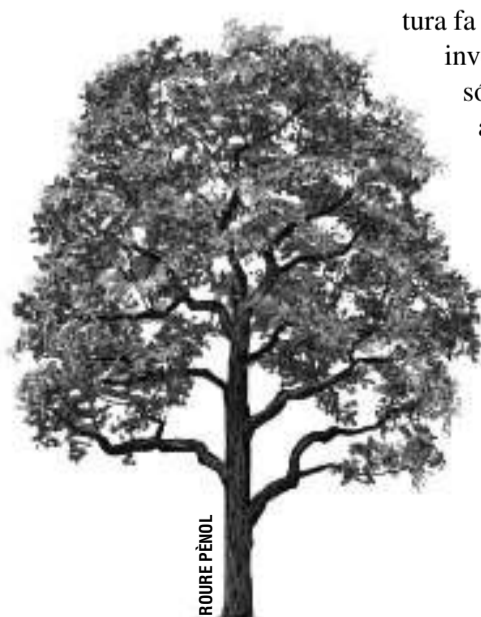
«Aquest gran patrimoni que formen els nostres boscos és el resultat històric, durant mil·lennis, d'una interacció entre nosaltres i el bosc. Per tant, el mite de la intocabilitat és totalment equivocada, el que ens cal són plans de gestió sostenibles que planifiquin i que ens diguin què volem fer dels nostres boscos, perquè actualment, un dels grans problemes del bosc és que ningú no sap exactament que n'hem de fer.»

És evident que els arbres i els boscos formen part del nostre patrimoni, però el bosc és un patrimoni diferent, segons Boada.

«El bosc és un patrimoni que, a diferència dels altres, no està quiet, és viu, i cada any se'n acumula unes quantitats de biomassa molt importants. Si a Catalunya deixéssim que actuessin estrictament les forces de la natura, el país quedaria cobert de bosc. En aquest sentit, la intocabilitat és un criteri de cultura urbana que mitifica i converteix la natura en una religió, però aquesta és una posició molt reaccionària, ideològicament és molt de dretes.»

FAIG

ROURE PÈNOL

MOIXERA DE GUILLA

BEDOLL

Arbres d'interès local i comarcal

● Al Principat hi ha una sèrie d'arbres que, tot i no arribar a tenir el grau de notorietat dels monumentals, es considera necessari protegir i conservar, per les seves característiques i la seva popularitat dins del municipi o dins de la comarca. Aquests exemplars estan protegits pel decret d'arbres d'interès local o comarcal, que estableix que rebin aquesta consideració arbres que, per la seva particularitat científica o la seva història, per les mides excepcionals dins de la seva espècie o per la seva edat, siguin mereixedors de mesures de protecció.

En el cas dels d'interès comarcal, se n'estableix l'interès a instància del Consell Comarcal corresponent o a petició del seu propietari. En el cas dels d'interès local, es fa per acord de l'ajuntament o també, a petició del seu propietari. Per a la declaració se segueixen els criteris següents: interès científic, interès històric, mida, edat i altres. En total, fins ara han estat declarats d'interès uns 365 arbres, de 20 comarques, tot i que alguns no són un exemplar sol, sinó un conjunt d'arbres, un bosc, una arbreda, un espai concret d'un parc, etc.

La comarca que té un nombre més elevat d'arbres amb aquesta qualificació és el Maresme, amb 102; la segueix el Baix Llobregat, amb 80; el Vallès Oriental, amb 54, i la Selva, amb 28.

Pel que fa als pobles amb un nombre més elevat d'arbres catalogats, destaca Sant Boi de Llobregat (Baix Llobregat), amb 34; el segueix les Franqueses del Vallès (Vallès Oriental), amb 32; Teià (Barcelonès), amb 31; el Prat del Llobregat (Baix Llobregat), amb 22; Caldes de Malavella (Selva), amb 21, i Viladecans (Baix Llobregat) i Argentona (Maresme) amb 13 cadascun.

L'IFEC, una fotografia dels boscos

L'Inventari Ecològic i Forestal de Catalunya és el resultat d'haver estudiat 10.600 estacions distribuïdes per tota la superfície boscosa del país

JORDI COMELLAS

● L'Inventari Ecològic i Forestal de Catalunya (IEFC) ens indica que el tipus de bosc més freqüent al Principat és el de pi blanc, però l'espècie que té un nombre més gran d'arbres és l'alzina, que també és l'espècie present a més comarques catalanes.

Tot seguit detallem la distribució per comarques i l'extensió de les espècies més importants.

► Pi blanc («*Pinus halepensis*»)

És present a totes les comarques, tot i que a l'Alt Pirineu i l'Aran és gairebé testimonial. És l'espècie més abundant a 18 comarques, on és dominant almenys al 40% del bosc i representa més del 90% dels boscos de l'Alt Penedès, el Segrià, la Ribera d'Ebre, les Garrigues, el Baix Penedès, el Tarragonès i el Garraf. Les comarques amb més pi blanc són el Bages (26.000 ha), la Terra Alta (20.000 ha) i l'Anoia (18.000 ha).

► Pi roig («*Pinus sylvestris*»)

També és present a totes les comarques. És més abundant, però, a Ponent i gairebé tot es troba a la Noguera. És l'espècie més abundant al Berguedà, l'Alt Urgell, el Ripollès, l'Alta Ribagorça, el Montsià i el Pallars Sobirà. A les cinc primeres acumula fins al 40% del total, mentre que al Pallars Sobirà és el 31,4%. Les comarques amb més pi roig són l'Alt Urgell (39.000 ha) i el Berguedà (42.000 ha). És el segon tipus de bosc amb un nombre més gran d'hectàrees.

► Alzina («*Quercus ilex*»)

Fent servir el terme *alzina* tant per parlar de les alzines com de les carrasques, és present a totes les comarques. A 28 passa dels 900.000 peus i a 12, dels 10 milions de peus. A Ponent gairebé tota es troba a la Noguera. És l'espècie més abundant en nombre de peus a 13 comarques: la Gar-

A l'inventari forestal s'hi han introduït variables ecològiques./JORDI COMELLAS

rotxa, Osona, l'Alt Empordà, el Gironès, el Pla de l'estany, la Selva, el Barcelonès, el Maresme, el Vallès Occidental, el Vallès Oriental, el Baix Camp, la Conca de Barberà i la Noguera.

Les comarques amb més alzines són la Garrotxa (25.000 ha), la Noguera (21.000 ha) i el Vallès Oriental (17.000 ha). És el tercer tipus de bosc en nombre d'hectàrees a Catalunya (184.654).

► Pinassa («*Pinus nigra*»)

És la quarta espècie més abundant a Catalunya (amb 140.627 ha) i és present a totes les comarques, tot i que a l'àmbit metropolità és on se'n troben menys exemplars. És la més abundant al Solsonès, que concentra més del 35% de tots els boscos de pinassa catalans, amb més de 49.500 ha.

► Pi negre («*Pinus uncinata*»)

És la sisena espècie arbòria fores-

tal tant pel nombre d'hectàrees com pel nombre de peus. Només es troba al Prepirineu i al Pirineu, on acostuma a viure fins als 2.400 metres. És abundant a nou comarques: les sis de l'Alt Pirineu i l'Aran (48.000 ha i 48 milions de peus), el Ripollès (6,7 milions de peus), el Berguedà (prop de 5 milions) i el Solsonès (1,5 milions de peus). És l'espècie més abundant a la Cerdanya (10.832 ha i 2,5 milions de peus), però la comarca amb més pi negre és el Pallars Sobirà (15.825 ha i 16 milions de peus).

► Alzina surera («*Quercus suber*»)

És la cinquena espècie forestal pel nombre hectàrees (5,32% dels boscos de Catalunya) i la setena pel nombre de peus (més de 39 milions), més de les quatre cinquenes parts dels quals són a les comarques gironines. Dins d'aquest àmbit repre-

L'inventari forestal indica com són els boscos, quines espècies hi dominen i com evoluciona./JORDI COMELLAS

L'eina que informa de la situació i de la qualitat dels boscos

● Un inventari forestal és l'eina que informa de la situació i de la qualitat en què es troba el bosc d'un territori. La gran quantitat de dades que es recullen permet saber quants arbres hi ha, quines mides fan i quin creixement tenen, quins són els models de combustible o fins i tot la mesura dels estocs de carboni. Les preguntes que es responen amb l'elaboració d'un inventari com el que es va fer a Catalunya són: Com són els boscos de Catalunya? Quines espècies hi dominen? Com han evolucionat en els darrers anys? Com estan respecte els criteris paneuropeus de sostenibilitat?

L'Inventari Ecològic i Forestal de Catalunya (IEFC) es va dur a terme, a instàncies del Parlament de Catalunya, pel CREAM (Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals) i el va finançar la direcció general del Medi Natural del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca de la Generalitat. El mostreig de camp es va realitzar entre els anys 1989 i 1996 sobre 10.600 estacions distribuïdes per tota la superfície boscosa del Principat, que va generar una base de dades forestals amb uns 2.000.000 de registres, de més d'1,21 milions d'hectàrees.

Els inventaris forestals intenten mesurar aquesta massa forestal a través de seleccionar-ne una mostra representativa que permeti tenir una bona aproximació de tot el conjunt.

Al que hauria estat un inventari forestal clàssic, s'hi va afegir el terme ecològic pel fet d'haver incorporat al mostreig un conjunt de noves variables que aporten informació d'aspectes que permeten una aproximació al bosc com un ecosistema forestal.

En el decurs de l'inventari a Catalunya s'hi ha trobat un total de 43 espècies forestals prou representatives, de les quals divuit són les considerades com a més abundants a tot el territori.

senta prop del 45% de la superfície arbrada del Baix Empordà, on és l'espècie més abundant, i prop d'un 25% a la Selva, el Gironès i l'Alt Empordà. És poc freqüent al Pla de l'Estany i rara a la Garrotxa i al Ripollès. En canvi, fora d'aquest àmbit només té certa importància al Montnegre, entre el Maresme i el Vallès Oriental.

► **Roure («*Quercus humilis*»)** Hi ha uns 100 milions de roures, i és la cinquena espècie pel nombre d'exemplars. Es troben des dels 200 metres fins per damunt dels 1.600. Les comarques amb més roures martinencs i híbrids és Osona (més de 20 milions), el Pallars Jussà (més de 15 milions), el Berguedà (8 milions) i l'Alt Urgell i el Solsonès (7 milions). A les comarques del Berguedà i al Solsonès se n'espera un important increment arran dels grans incendis forestals.

► **Faig («*Fagus sylvatica*»)** És relativament rar a Catalunya, però és la vuitena espècie més abundant, amb més de 36 milions de peus i la segona espècie caducifòlia més abundant, després del roure martinenc. Les fagedes es concentren al Ripollès (10 milions de peus), la Garrotxa, Osona, la Val d'Aran i el Berguedà, tot i que també n'hi ha a l'Alt Empordà, al Montseny (la Selva i el Vallès Oriental) i fins i tot al Solsonès i als Ports.

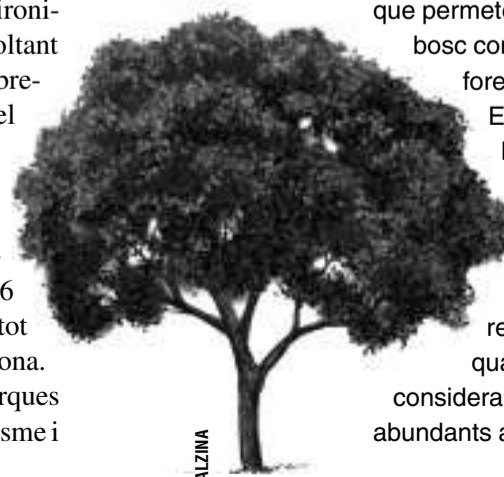
► **Pi pinyoner («*Pinus pinea*»)** És la novena espècie pel que fa a hectàrees (36.000) i l'onzena pel nombre de peus (19 milions). És abundant a la Selva (8.200 ha), al Maresme (6.600 ha) i al Vallès Oriental (6.000 ha) i és l'espècie dominant a la Serralada Litoral.

► **Avets («*Abies alba*»)** Més del la meitat dels avets que hi ha a Ca-

talunya són a la Val d'Aran, on és l'espècie més abundant, amb un total de 7 milions de peus. La segona comarca amb més avets és el Pallars Sobirà i la tercera, l'Alt Urgell.

► **Pinastre («*Pinus pinaster*»)** Representa l'onzena espècie pel nombre d'hectàrees (14.000) i la catorzena pel que fa al nombre de peus (12,5 milions). És característica de les comarques gironines, on se'n concentren al voltant de les tres quartes parts, sobretot a la Selva, on hi ha més del 41% del total.

► **Castanyer («*Castanea sativa*»)** És l'onzena espècie pel nombre de peus (20,6 milions), concentrats sobretot a l'oest de la Selva i a Osona. També n'hi ha a les comarques gironines, al Vallès, al Maresme i a les muntanyes de Prades.

ALZINA

El món dels arbres a la literatura dels Països Catalans

● Les diferents espècies d'arbres han generat desenes, potser centenars de llibres arreu dels Països Catalans. En podem trobar de botànica, d'altres són autèntiques guies d'espècies, n'hi ha de poesia i de prosa dedicada als arbres o a un arbre concret, de tradicions relacionades amb els arbres, de fotografia, però el que abunda més són les monografies de caràcter local, que identifiquen, localitzen i tracten de les diferents espècies arbòries que es poden trobar en un municipi, en una ciutat o bé en un territori concret, com poden ser una comarca, un bosc, un espai protegit, etc.

Un d'aquests exemples, de caràcter urbà, és el llibre titulat *Arbres de Manresa*, de Florenci Vallès, membre de la Institució Catalana d'Història Natural i professor de biologia i geologia. El llibre està editat per l'Ajuntament de la ciutat, amb la intenció de donar a conèixer el patrimoni natural de la capital del Bages per tal que, a través del seu coneixement, els ciutadans aprenguin també a respectar-lo i a estimar-lo. No és un recull exhaustiu de tots els arbres de la ciutat, però sí dels més importants i representatius.

«Arbres de Manresa»

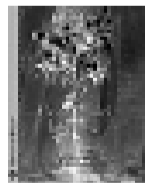
Autor: Florenci Vallès
Editorial: Ajuntament de Manresa

A través de 247 fotografies es poden identificar 52 arbres i localitzar els indrets de la ciutat on es poden trobar.

«El costumari botànic»

Autor: Joan Pellicer.
Editorial: Edicions del Bullent

L'autor desgrana en tres volums tota la saviesa popular del País Valencià sobre les propietats remeieres d'arbres i plantes.

Els boscos de la Garriga»

Autors: J.M. Panareda, H. Escolà i A. Romo.
Editorial: Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Els autors descriuen els diversos boscos i les diferents espècies d'arbres que es troben en aquesta població del Vallès Oriental.

Els boscos des de Territori i Paisatge

La Fundació Territori i Paisatge ha treballat en molts projectes relacionats tant amb els boscos com amb la gent que hi viu, amb la seva flora i amb la seva fauna

JORDI COMELLAS

● En el cas dels boscos, la Fundació Territori i Paisatge (FTP) parteix de la base que Catalunya està coberta de boscos de centenars d'anys i també de joves bosquines, fruit de l'abandonament del camp en els darrers decennis, i considera que uns i altres tenen els seus valors i les seves peculiaritats i que tot plegat forma part del nostre patrimoni, amb un denominador comú: el pes de la seva conservació, que recau sobre uns quants particulars i institucions, no acostuma a suportar-lo qui més se'n beneficia, la societat en conjunt. Per tant, pensen que tothom s'hi ha d'implicar per revertir aquesta dinàmica.

La història de la fundació en aquest camp és una llarga llista d'elaboració d'estudis, d'edició de publicacions, de jornades i seminaris, d'exposicions i de realització o col·laboracions en projectes propis o elaborats per persones i associacions que estimen el territori. Aquests només en són uns quants.

► **Projecte Guardabosc** En col·laboració amb la Federació d'Agrupacions de Defensa Forestal del Penedès i el Garraf, que consisteix a estudiar de quina manera, amb ramats o amb herbívors salvatges, es pot convertir la biomassa combustible que hi ha als boscos en biomassa cèrvols,

Una mula que forma part del projecte Guardabosc./FTP

biomassa cabra, biomassa vaca, com a estratègia antiincendis, per diversificar el paisatge i recuperar l'ús de les races tradicionals. Es va iniciar la primavera del 2004 a la finca Font Galí, al terme de piera (Anoia).

► Projecte de restauració de zones cremades del Berguedà sense regeneració natural

Aquest és un projecte de conservació que va tenir el suport de la Diputació de Barcelona. Està destinat a la reforestació artificial de dues finques afectades pel gran incendi forestal de la Catalunya central del 1994: la finca de la serra Cap de Costa (Puig-reig) i la finca la Riba (Olvan), al Berguedà. L'objectiu final del projecte era evitar l'erosió del sòl que no disposava de cobertura vegetal protectora després de l'incendi.

► Projecte Life Pirineu Viu

L'any 2001 es va publicar un catàleg per promoure la participació social en la conservació dels valors naturals i socials dels boscos del Mig Pallars. Per contribuir a la conservació dels boscos vells dels Pirineus, la FTP va constituir un total de 25 reserves forestals i des del 1998 va anar adquirint els drets de tala de boscos subalpins de pi roig, pi negre i a vet, creant així reserves forestals

de petites dimensions però d'una biodiversitat excepcional, amb arbres madurs de fins a 300 anys. Aquests espais constitueixen reductes d'hàbitat de valor crític per a espècies amenaçades, com ara el gall fer, el mussol pirinenc, etc. Amb la compra de drets de tala es garanteix la conservació d'aquests rodals per dècades.

► Catàleg i seguiment dels boscos madurs de la Garrotxa

Com a base per establir uns criteris de gestió forestal que tinguin en compte els valors lligats als boscos madurs, el catàleg recull els rodals de la Garrotxa i voltants on els boscos tenen un grau més alt de maduresa. Amb el projecte, que es va executar l'any 2004, es van localitzar 75 boscos madurs, la majoria als municipis d'Albanyà (Alt Empordà) i Camprodon (Ripollès).

► Conservació de la darrera roureda representativa de la plana de Vic

Entre el 2003 i el 2004 es va fer un estudi de la roureda de Llopart a Osona (geologia, flora, fauna, estructura forestal) i es va elaborar un pla de gestió que recollia com a prioritat arribar a un acord de custòdia amb el propietari. També indicava altres actuacions, com ara ordenar el trànsit de pas i millorar la con-

Un bosc de ribera a la riba del riu Fluvià on s'ha intervingut./FTP

Els cens de les oliveres ha estat important per conèixer aquest patrimoni./FTP

La fundació ha adquirit drets de tala per preservar els boscos vells./FTP

servació de l'espai.

► **Aliança por el Lince** Aquest important projecte aglutina esforços de moltes entitats per aplicar mesures de conservació decidides en els darrers refugis del linx ibèric al món, situats al centre i al sud de la península Ibèrica. La FTP hi ha donat suport des dels seus inicis dins del Projecte Linx. Una de les actuacions més rellevants ha estat implicar els propietaris de les finques de caça major —on es concentren la majoria de les poblacions de linx en llibertat— en la conservació de felí, oferint-los un pla de gestió per millorar-ne l'hàbitat i fer compatibles la cacera i el manteniment de l'espècie. També s'han comprat drets de caça (bàsicament de conills i perdius) a vedats situats a la serra d'Andújar, a Jaén, per assegurar la disponibilitat de preses i s'han instal·lat punts d'alimentació per tal que els joves línxs trobin prou menjar en l'època de la dispersió.

► **Conservació de les comunitats de micromamífers al bosc de la Mata de València** Durant els mesos d'agost i setembre del 2003 i fins al desembre del 2004 es va fer un treball de camp, mitjançant tècniques de trampeig, en viu, per tal de recollir informació sobre l'estructura i la distribució dels micromamífers (rata cellarda, ratolins, talpons i musaranyes) en relació amb el grau de maduresa dels seus hàbitats. L'àmbit de treball es va centrar en les avetoses amb gestió forestal recent de la Mata de València (Pallars Sobirà).

► **Patrimoni verd** El setembre del 2005 es va elaborar un inventari d'arbres i arbredes d'interès local a Gandia (Safor).

► **Boscos de ribera** Cal destacar la feina feta en els boscos de ribera, donant suport a molts projectes de restauració a rius com l'Ebre, el Llobregat, la Muga, Fluvià, el Ter, la Tordera, el Francolí, etc.

Oliveres centenàries i mil·lenàries a les Terres de l'Ebre

● Plantar oliveres centenàries o fins i tot mil·lenàries al jardí de casa i a la urbanització, és una pràctica que sembla que s'ha posat de moda a molts països. Però a mesura que arrelava aquesta moda, ha anat creixent també una consciència encaminada a preservar aquest important patrimoni cultural, que moltes vegades data de l'època dels romans.

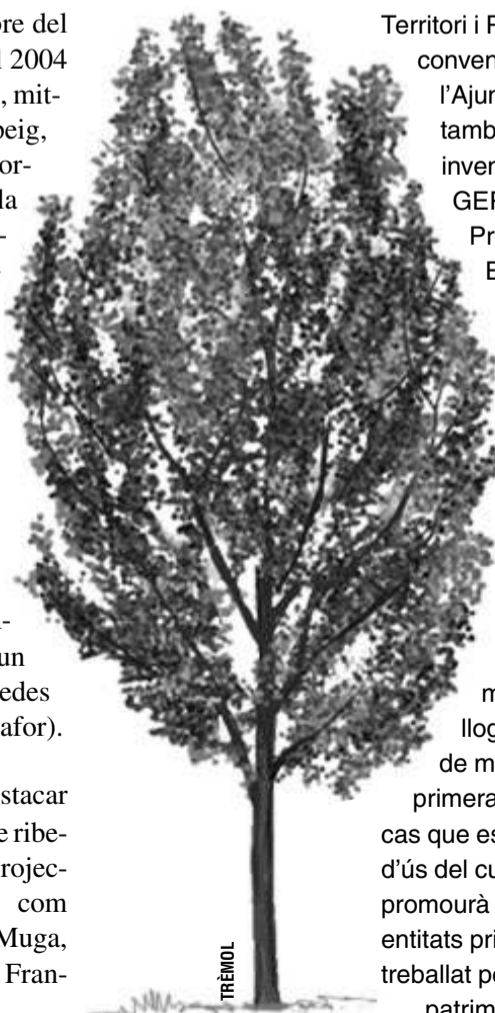
Les terres de l'Ebre disposen de 40.000 ha d'oliveres amb milers d'oliveres d'aquestes característiques. Només al Montsià, es calcula que n'hi ha unes 4.000 i que ja se n'han arribat a arrencar i a traslladar un miler.

A molts veïns de les Terres de l'Ebre se'ls trenca el cor cada vegada que veuen passar un camió carregat amb oliveres monumentals que són traslladades no tan sols a altres ciutats del país, sinó també a altres països, fins i tot als EUA.

Els preus que es paguen per aquestes oliveres són de diversos milions de les antigues pessetes.

Per tal de poder mantenir les oliveres al seu lloc, la Fundació Territori i Paisatge va signar un conveni de col·laboració amb l'Ajuntament d'Ulldecona, i també va finançar un inventari a càrrec del GEPEC (Grup d'Estudis i Protecció dels Ecosistemes del Camp) que n'ha aconseguit catalogar prop de 1.700.

Fa un parell de mesos la Generalitat va anunciar que abans de l'estiu s'aprovarà un decret amb els ajuntaments de la zona que inclourà diverses mesures, com ara, llogar les oliveres a preu de mercat i reservar-se una primera opció de compra en el cas que es produeixi un canvi d'ús del cultiu. També es promourà l'adquisició d'oliveres a entitats privades que han treballat per preservar aquest patrimoni.

Arbres monumentals i monuments d'arbres

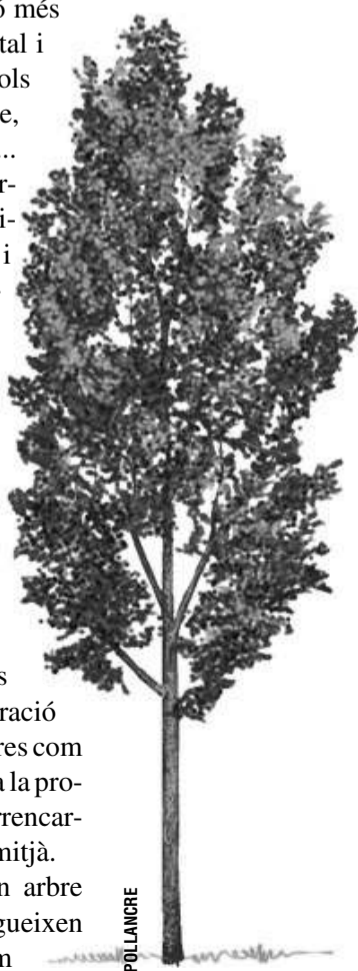
Més de 200 arbres de tot Catalunya han estat qualificats com a arbres monumentals

JORDI COMELLAS

● L'any 1987, la Generalitat va aprovar el decret sobre la declaració d'arbres monumentals. A l'hora d'establir els factors que feien decidir si un arbre era mereixedor d'aquesta qualificació, es va tenir en compte el valor monumental, històric o científic de determinats exemplars d'espècies arbòries, que els feia formar part del nostre patrimoni cultural, perquè es considerava la seva protecció i la seva conservació com d'interès públic. Molts d'aquests arbres es caracteritzen per les seves dimensions, la seva bellesa, l'edat, o tots aquests aspectes alhora. D'altres han estat testimoni de fets històrics importants o són protagonistes de llegendes i tradicions, o bé s'associen a personatges famosos. N'hi ha, però, segons fonts del Departament de Medi Ambient i Habitatge de la Generalitat, «que assoleixen una nova dimensió més enllà de la condició vegetal i esdevenen símbols. Símbols d'una família, d'un poble, d'un país, d'una idea... D'una manera o altra formen part del nostre patrimoni cultural i històric i com a tals són mereixedors d'especial protecció».

El decret considera arbres monumentals tots aquells exemplars que, per les seves mides excepcionals dins de la seva espècie o per la seva edat, història o particularitat científica, han de ser mereixedors de mesures de protecció. La declaració considera tots aquests arbres com a protegits i això comporta la prohibició de tallar-los, d'arrencar-los o danyar-los per cap mitjà.

Per poder declarar un arbre com a monumental se segueixen un seguit de criteris, com

POLLANCRE

El Pi de les Tres Branques, al pla de Campllong, ha esdevingut tot un símbol nacionalista./ JORDI COMELLAS

ara, la mida, l'edat, l'interès històric o científic, determinat per la raresa a Catalunya, pel límit de l'àrea de distribució i per la raresa de l'espècie a la comarca.

En aquests moments a Catalunya hi ha un total de 211 arbres que han merescut aquesta qualificació proteccionista, els darrers dels quals han estat declarats el maig del 2005. La comarca que en té més és la d'Osona, amb 30 exemplars, seguida de la Selva amb 17, el Vallès Oriental amb 14, l'Alt Empordà amb 12, la Garrotxa amb 19, i així fins a un total de 36 comarques.

El Pi de les Tres Branques

En la llista hi ha pins, alzines sures, plataners, roures, lledo-

ners, saüquers, boixos, lledoners, oms, teixos, eucaliptus, sequoies, cedres, castanyers d'Índies, freixes, avets, garrofers, àlbers, faigs, ginebrons, til·lers, aurons, etc. Però el més representatiu des del punt de vista històric i nacionalista, segur que és el Pi de les Tres Branques, al terme municipal de Castellar del Riu, al pla de Campllong, en plena comarca del Berguedà, que tot i estar mort des de fa molts anys, és el punt de referència de molts nacionalistes que, any rere any, el tercer diumenge de juliol hi celebren l'Aplec dels Països Catalans. L'arbre, millor dit, l'esquelet d'un centenari pi pinyoner que havia fet 29 metres d'alçada i 6 de circumferència, ha estat adoptat com a símbol d'uni-

tat dels Països Catalans, perquè les seves tres malmeses branques surten d'un mateix tronc.

Jacint Verdaguer el va immortalitzar en el seu poema «El Pi de les Tres Branques», en què reflecteix la llegenda del rei Jaume I, que adormit a la seva ombra havia somniat que el seu regne també tindria tres branques que naixien d'una sola arrel: el Principat, el País Valencià i les Illes.

Des de fa uns anys, a uns escassos cinc-cents metres del pi, n'hi ha nascut un altre, que també està catalogat, conegut com *el pi jove*, que, amb les seves tres branques, ha estat adoptat com el símbol de la renovació del nacionalisme amb sang i empenta nova.

Un pòster amb els arbres que s'han de conèixer

Presència i la Fundació Territori i Paisatge de Caixa Catalunya us regalen avui un nou pòster de natura, «Arbres dels Països Catalans», amb il·lustracions del dibuixant Toni Llobet

MIQUEL RIERA

● Presència regala aquest cap de setmana el pòster *Arbres dels Països Catalans*, el sisè que coproduïxen la revista i la Fundació Territori i Paisatge de Caixa Catalunya. En el pòster hi apareixen quaranta espècies d'arbres. Cadascuna s'ha il·lustrat amb dos dibuixos: un mostra l'arbre sencer i l'altre és un detall de les fulles i els fruits. Al costat hi figura el nom popular de l'arbre –i les diferents variants lingüístiques, si existeixen–, el nom científic i una petita descripció, sovint amb referències geogràfiques. Unes icones permeten saber també en quins ambients naturals creix cada arbre.

Els textos i els dibuixos han estat a cura de l'il·lustrador naturalista Toni Llobet, autor de les il·lustracions de pòsters anteriors com el dels mamífers, el dels rèptils i amfibis i el del bestiar autòcton.

La tria dels arbres ha estat a càrrec del mateix Toni Llobet i de Jordi Sargatal i Marga Viza, de la Fundació Territori i Paisatge. «Els arbres que hi apareixen són, d'entre els que creixen de manera natural al país, aquells que ens sembla que la majoria de la gent hauria de conèixer», ha explicat Sargatal. Seguint aquest criteri, no hi apareixen espècies populars però introduïdes, com ara el plàtan o la palmera, ni tampoc els arbres domèstics, com són tots els fruiters. Toni Llobet destaca el fet que hi ha espècies introduïdes fa tant temps que la memòria de la seva pertinença a la nostra flora es perd en la nit dels temps. «Potser caldria replantejar-se la validesa dels termes 'autòcton' i 'forà' en parlar del patrimoni natural, però això ja no és feina d'aquest pòster», diu. Al pòster s'hi han posat també variants de cada espècie. Això s'ha fet amb voluntat didàctica per tal que el públic pugui distingir-les més fàcilment.

Detall de quatre caselles del pòster.

Toni Llobet / Dibujant

«El pòster convida a mirar els arbres de prop»

● El dibuixant Toni Llobet s'ha encarregat dels dibuixos d'aquest nou pòster de natura de Presència, tal com ja va fer amb els dels mamífers, els rèptils i amfibis i el bestiar autòcton.

— Com ha anat?

— «Crec que prou bé. Queda molt bonic i ordenat, no? Els arbres són *punyeters*, dibuixar-ne el fullatge pot ser

pesadet, i vistos un a un segurament els manca la màgia, el *gest*, dels animals de carn i ossos. Però crec que el conjunt fa patxoca també estèticament, i transmet fins a quin punt tenim al país una grandíssima diversitat d'arbres.»

— Per què també hi adjuntem un dibuix d'una fulla i del fruit?

— «Hi ha arbres que fan de molt mal distingir a distància, vistos a cos sencer. Home, un avet es pot distingir prou bé d'un pi negre, però un tell i un freixe poden assemblar-se for-

ça, vistos de lluny. Per això és necessari aportar el detall de la fruita, i de la flor o el fruit o la llavor, en alguns casos, per permetre'n la identificació. Els arbres, cal mirar-los de prop, i això convida el pòster.»

— Quines han estat les dificultats amb els dibuixos?

— «A diferència dels animals, els arbres són molt més plàstics i creixen amb formes adaptades a l'entorn. L'aspecte d'un pi blanc centenari batut pel vent a la Costa Brava no té gaire a veure amb el d'un pi blanc jove del Penedès, posem per cas. Trobar un terme mitjà prou representatiu de cada espècie, per al dibuix de l'arbre sencer, ha estat potser el repte més difícil del pòster.»

— I els colors?

— «Tots sabem que el fullatge dels arbres canvia amb les condicions meteorològiques: com es torna blanc l'àlber quan el vent gira les fulles i en mostra el revers, o el tell, amb el seu fullatge verd brillant, és gairebé lluent quan li toca el sol de ple. Tot això és difícil de copsar, i més quan hi ha una impressió pel mig. Però confio que el conjunt sigui prou equilibrat i il·lustratiu...»

Ja n'hem fet sis i en vindran més, tres aquest any

● El pòster *Arbres dels Països Catalans* és el sisè que editem i produïm conjuntament la revista Presència i la Fundació Territori i Paisatge de Caixa Catalunya. La sèrie va començar ara fa tres anys amb el pòster *50 ocells comuns dels Països Catalans*. Després vindrien els pòsters sobre els mamífers, els bolets, els amfibis i rèptils i el bestiar autòcton.

La intenció de Presència i la Fundació Territori i Paisatge és continuar publicant pòsters de natura, fins i tot amb més periodicitat que fins ara. Així, per a aquest any hi ha prevista l'edició de tres pòsters més, que seran els dels peixos marins, l'aviram autòcton –com a continuació i complement del que vam editar sobre bestiar autòcton– o els rapinyaires diürns.

Pel que fa als pòsters que s'han publicat fins ara, se'n poden demanar exemplars trucant al 902 186 470.

